

ბიზნეს-ინჟინერინგი ტურიზმში

სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმი როგორც განვითარების პარსპექტიული ფორმა საქართველოში

ბესიკ ბარკალაია,
სტუ-ს პროფესორი

ნინო შაფათავა,
ბიზნესის ადმინისტრირების
აკადემიური დოქტორი

რეზიუმე

Health-Wellness Tourism as a Perspective form of Development in Georgia

Besik Barkalaia,
Professor

Nino Shapatava,
PhD student

Summary

როგორც მომსახურების დარგი, ტურიზმი მრავალმატერიალურ და არამატერიალურ ელემენტს აერთიანებს. ისევე, როგორც ზოგადად მომსახურების ინდუსტრიაში, მოთხოვნის ცვლილება ტურიზმშიც განაპირობებს ახალი პროდუქტის შექმნას და/ან ძველი პროდუქტის სახეცვლილებას. შესაბამისად, ვითარდება ტურიზმის ფორმებიც, რომელთა განსაზღვრებებიც მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის მიერ არის დადგენილი.

წინამდებარე სტატიაში - “სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმი როგორც განვითარების პერსპექტიული ფორმა საქართველოში” - განხილულია თანამედროვე ტურიზმის განვითარების ფორმები და მათი განსაზღვრებები. სტატიის აქცენტი გადატანილია საქართველოში სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმის აღდგენა-განვითარების პერსპექტივებზე. ტურიზმის ინდუსტრიის წინაშე არსებული ახალი მოთხოვნები და გამოწვევები ბიძგს აძლევს მის უფრო მეტად მიზნობრივ განვითარებას და ისეთი ფოკუსირებული ფორმების ჩამოყალიბებას, რობლებიც სათანადოდ დააკმაყოფილებს მომხმარებელთა მიზნობრივი ჯგუფების ცნობისმოყვარეობას, პროფესიულ თუ სამოყვარულო ინტერესებს და გაამართლებს მათ მოლოდინებსა და მოტივაციას.

საკვანძო სიტყვები: ტურიზმის ფორმები, კურორტები, სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმი

As any service industry, tourism also encompasses various tangible and intangible elements. Alike the general service industry, in tourism, the changes of the demand gives the reason for creation of new products and/or for modification of the existing ones. Consequently, the forms of tourism develop in line with the emerging demands, as described by the WTO.

The present article - “Health-Wellness Tourism as a Perspective form of Development in Georgia” - refers to the development forms of the contemporary tourism and their definitions. Besides, the article focuses on the perspectives for rehabilitation/development of health - wellness tourism in Georgia. The new demand and the challenges facing the tourism and hospitality industry drive its more targeted development toward creation of the customized and focused forms, that would sufficiently satisfy the curiosity, professional or amateur interests of the target groups of customers and would meet their expectations and motivations.

Keywords: forms of tourism, resorts, health-wellness tourism

ძირითადი ტექსტი

მოგზაურობა ერთ-ერთი ყველაზე ხელსაყრელი საშუალებაა მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეების მოსანახულებლად, ახალი კულტურების გასაცნობად და ამაღდროულად, ახალი ურთიერთობების დასამყარებლად. თუმცა, ბევრი ტურისტისთვის ტურიზმი სხვა მრავალი მიზნის მიღწევის საშუალებაა, რაც ტურიზმის განვითარების ფორმების მრავალფეროვნებას განაპირობებს, რომლითაც აიხსნება

მიზეზი, თუ რატომ ირჩევს ტურისტები კონკრეტული დანიშნულების ადგილს, და რა მოლოდინები გააჩნიათ ამ აქტივობებთან მიმართებაში, რომლის განხორციელებასაც აპირებს დანიშნულების ადგილზე ჩასვლის შემდეგ.

ახალ ადგილებზე მოგზაურობისას ტურისტები ახალი ღირსშესანიშნავობების, ხელოვნების, კულტურის, ცივილიზაციის და ტრადიციების პირისპირ ხვდებიან. ამკარა ტურიზმის კულტურული ზეგავლენა, თუმცა, მხედველობიდან არ უნდა გამოგვრჩეს მისი ეკონომიკური მნიშვნელობაც, რაც მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ზრდისა და სამუშაო ადგილების შექმნის უდავო პერსპექტივას ქმნის. მაგრამ, რა ხდება მაშინ, როცა ტურიზმი ახალ სიმაღლეზე ადის და უფრო მეტს ითხოვს, ვიდრე თანამედროვე „პოპ-კულტურული“ ტურიზმი? რა ხდება მაშინ, როდესაც ტურიზმი ადამიანის საქმიანობის კიდევ ერთ დამატებით სფეროდ იქცევა, და განსხვავებული შეხედულებები განაპირობებს ინდივიდის ცნობის-მოყვარეობასა და ინტერესს ტურიზმის მიმართ? როგორც მომსახურების დარგი, ტურიზმი მრავალმატერიალურ და არამატერიალურ ელემენტს აერთიანებს. მთავარ მატერიალურ ელემენტებად უნდა განვიხილოთ კვება, ტრანსპორტი, ღამისთევის საშუალებები და ტურიზმის ინდუსტრიაში შემავალი სხვა კომპონენტები. მთავარი არამატერიალური ელემენტები კი ეხება ტურისტის მიზნებსა და მოტივაციებს, როგორიცაა: დასვენება, რელაქსაცია, ახალი ურთიერთობების დამყარება, ახალი კულტურების გაცნობა, ან უბრალოდ, დროის განსხვავებულად გატარება ან თავგადასავლების განცდა.

ტურიზმის განვითარების პოლიტიკის შემუშავებისას აუცილებელია დადგენილ იქნას ტურიზმის განვითარების ფორმები და ტიპები, რომლებიც დაკავშირებული არიან განსაკუთრებული მოტივაციით მოგზაურობასთან, დასვენებასთან, მკურნალობასთან, რელიგიურ აღმსარებლობასთან და ა.შ. მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში ტურიზმის ზოგიერთი ფორმა და ტიპი უგეგმოდ და კონტროლს გარეშე განვითარდა სპონტანურად, ამიტომ, ისინი თავიდან საჭიროებენ გეგმიურ რეორგანიზაციას.

ტურიზმის ტიპები რამდენიმე ფაქტორის მიხედვით განისაზღვრება, ესენია:

ტურისტების ხანგრძლივობა

მოკლევადიანი (3 დღემდე ხანგრძლივობის)

გრძელვადიანი (7 დღეზე მეტი ხანგრძლივობის)

ორგანიზების ფორმა

ორგანიზებული (ტურისტული სააგენტოს მიერ)

ინდივიდუალური (ოჯახთან/მეგობრებთან ერთად ან ინდივიდუალურად)

დანიშნულების ადგილის მიხედვით

საერთაშორისო

ადგილობრივი

ტურისტული ნაკადის მიმართულების მიხედვით

ქვეყანაში შემომაველი ტურიზმი

ქვეყნიდან გამავალი ტურიზმი

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის მიერ დადგენილია ტურიზმის განვითარების ფორმები და მათი განსაზღვრების ვრცელი ჩამონათვალი, რომლებიც დანიშნულების ადგილზე დროის გატარების ტიპიურ მახასიათებლებს ეყრდნობა. მაგალითად, როგორცაა:

საპლიაჟე-სანაპირო ტურიზმი - გართობა და დასვენება ზღვის სანაპიროზე (მზის აბაზანები, ცურვა, გემით/ნავით გასეირნება, სერფინგი, მისთ.)

სამთო ტურიზმი - აქტიური დასვენება მთაში (ლაშქრობა, კლდეზე ცოცვა, სამთო ველოტურები)

სპორტული ტურიზმი - სამთო-სათხილამურო (ზამთარში თხილამურებით, სნოუბორდებით სრიალი) და ექსტრემალური (რაფტინგი, პარაგლაიდინგი, დაივინგი და მისთ. ზაფხულის სეზონზე)

კულტურული ტურიზმი - ისტორიული და კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების, ისტორიული მნიშვნელობის (მოვლენების) ადგილების მონახულება.

სამკურნალო ტურიზმი - სპა, ფიტნესი, რელაქსაცია, გაკაჟება, მკურნალობა.

ფერმერული/აგრო, სოფლის ტურიზმი - სოფლის ადგილობრივ გარემოში ცხოვრება და შინამეურნეობაში მონაწილეობა.

ეკოტურიზმი - მოგზაურობა ბუნებაში (დაცულ ბუნებრივ ტერიტორიებზე) ადგილობრივი გიდეების თანხლებით (ან ინდივიდუალურად).

ლონისძიებებზე დასწრება და გასტრონომიული ტურიზმი - მოგზაურობა კონცერტებზე, სპექტაკლებზე, ფესტივალებზე და მისთ. დასწრების მიზნით, ადგილობრივი გასტრონომიის გაცნობა და დაგემოვნება. და ა.შ.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის თანახმად, სამკურნალო და გამაჯანსაღებელი ტურიზმი მსოფლიო ტურიზმის ერთ-ერთი ყველაზე სწრაფად მზარდი და პერსპექტიული მიმართულებაა. ტურისტულ-რეკრეაციული საქმიანობის სპეციალიზაციას და მასშტაბებს მრავალი ფაქტორი განსაზღვრავს, მაგრამ მათ შორის უმთავრესი მაინც რეკრეაციული რესურსებია. ადამიანის ჯანმრთელობაზე მომქმედი რეკრეაციული რესურსები, ესაა ბუნებრივი, სამკურნალო თვისებებით აღჭურვილი სისტემები რომლებსაც ადამიანის ჯანმრთელობაზე დადებითი ზეგავლენის გარდა, სოციალურ-ეკონომიკური დანიშნულებაც აქვს.

კურორტები - თანამედროვე, საშვებულებო ტურიზმის ერთ-ერთი გავრცელებული ფორმა, დასვენებისა და მკურნალობის ნაირსახეობაა განვითარებული ინფრასტრუქტურის ბაზაზე. კურორტის განმარტება შეიძლება შემდეგნაირად ჩამოყალიბდეს — ეს არის სამკურნალო ადგილი, რომლის ბუნებრივ-სამკურნალო რესურსის რაციონალური გამოყენება ხელს უწყობს ადამიანის ჯანმრთელობის შენარჩუნებას. საქართველოში ასხვავებენ კურორტს და საკურორტო ადგილს. კურორტი — ეს არის განვითარებული ინფრასტრუქტურის მქონე ობიექტი,

ხოლო საკურორტო ადგილი — ინფრასტრუქტურის არ მქონე ტერიტორია.

ბუნებრივი ფაქტორების სიმდიდრისა და მრავალფეროვნების გამო (ჰავა, მინერალური წყლები, სამკურნალო ტალახები და ა.შ.) საქართველოში იდენტიფიცირებულია 340-მდე სამკურნალო ზონა, რომელიც ტრადიციულად გამოიყენება ჯანმრთელობის განმტკიცების, დაავადებათა მკურნალობისა და პროფილაქტიკისთვის, მათ შორისაა: ბორჯომი, ბაკურიანი, ახტალა, ბახმარო, ბეშუმე, საირმე, წყალტუბო და სხვ. საქართველო, არსებული რეკრეაციული რესურსების მოცულობითი სიმძლავრეებით, მრავალფეროვნებით და გამორჩეული თვისებებით ლიდერობას ინარჩუნებს მთელი კავკასიის რეგიონის მასშტაბით.

საკურორტო-რეკრეაციული ტურიზმის მნიშვნელოვანი მახასიათებელია ის, რომ საქართველოს სპეციფიკიდან გამომდინარე გაცილებით დიდი შემოსავლის მოტანა შეუძლია ქვეყნისთვის, ვიდრე ტურიზმის სხვა სახეობებს. სამკურნალოდ ჩამოსული ტურისტები უფრო მეტ დროს ატარებენ ქვეყანაში (ჯანმრთელობის პროცედურებიდან გამომდინარე), ვიდრე სხვა ტურების მოხმარებლები. ადამიანების დიდი ნაკადები ამჯობინებენ საკუთარი ჯანმრთელობის აღსადგენად ბუნებრივი, სამკურნალო რესურსების გამოყენებას ვიდრე სტაციონალურ კლინიკებში მედიკამენტურ მკურნალობას. სამკურნალო კურორტებზე ისინი ერთი მხრივ, იტარებენ სამკურნალო თერაპიას, ხოლო მეორეს მხრივ, ისვენებენ როგორც ფიზიკურად, ისე სულიერად, ეცნობიან ქვეყნის ბუნებას, კულტურას და ტრადიციებს.

ტურისტულ რეკრეაციული მეურნეობის განვითარება მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული ქვეყანაში არსებულ ეკონომიკურ მდგომარეობასა და პოლიტიკურ სიტუაციაზე. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ზოგიერთი რეგიონის დაბალ და საშუალომთიან ზონებში (მაგ., ბორჯომი, საირმე, და ა.შ.) გარკვეულწილად მოხდა ტურისტულ საკურორტო ინფრასტრუქტურის ხელახლა მოწესრიგება-ფუნქციონირება, მაღალმთიან ზონებში ასეთი მიდგომები ჯერ-ჯერობით არ აღინიშნება. ასათვისებელი რჩება ძალზედ ბევრი სამკურნალო-რეკრეაციული რესურსი (მაგ. კურორტი ახალქალა ცაგერის რაიონში, მოაში — ლენტეხის რაიონში, თრუსოს ხეობის მინერალიზირებული წყლები და სხვ.), რომლებიც ხასიათდებიან გამორჩეული ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორებით: კლიმატით (საშუალო მთის ზედა სარტყლის ჰავა), ნახშირმჟავა, ჰიდროკარბონატული, ნატრიუმიანი-კალციუმიანი მინერალური თვისებებით და სხვ.

2008 წლის მონაცემებით აშშ-ს 1.5 მილიონზე მეტი მოქალაქე გაემგზავრა ქვეყნიდან სამკურნალო და რეკრეაციული მიზნით. ეს ფაქტი ძირითადად უკავშირდება აშშ-ს სამკურნალო კურორტებზე არსებულ მაღალ ფასებს. მკურნალობის მაღალი ხარჯები როგორც აშშ-ს, ისე ევროპის ქვეყნების მოქალაქეებს

უზიძგებს მოიძიონ სამკურნალო კურორტები განვითარებად ქვეყნებში, სადაც, ფასები გაცილებით დაბალია მაგრამ აღინიშნება სამკურნალო-რეკრეაციული რესურსების მრავალფეროვნება. ასეთი მიდგომა წარმოადგენს დამატებით შესაძლებლობებს საქართველოს მსგავსი ქვეყნებისთვის, რომელთაც სამკურნალო ტურიზმის ინდუსტრიაში დამკვიდრებისათვის აქტიურად უნდა მიმართონ დაბალი ფასების პოლიტიკას, მაგრამ მაღალი სერვისის შეთავაზებით. კიდევ ერთი დადებითი მხარე, რომელიც იაფ, მაგრამ ხარისხიან სამკურნალო კურორტებს გააჩნია არის მათი უპირატესობა ჩართული იქნენ სამედიცინო დაზღვევის პაკეტში.

მსოფლიო ბანკის მონაცემების თანახმად 2010 წელს მსოფლიოს სხვადასხვა სამკურნალო კურორტზე 100 მილიონზე მეტი ადამიანი ისვენებდა. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მონაცემებით კი, მიუხედავად იმისა, რომ 2010 წელს შეინიშნებოდა ზრდა სამკურნალო ტურიზმის მიმართულებით, მისი წილი ქვეყნის ტურიზმის მთლიან ინდუსტრიაში მხოლოდ 1%-ს შეადგენდა. ეს მაჩვენებელი მიუთითებს, რომ საქართველოში არსებული სამკურნალო კურორტების შესაძლებლობების უდიდესი ნაწილი გამოუყენებელია მაშინ როდესაც, ეროვნული სტატისტიკის სამსახურის (საქსტატი) მაჩვენებლების მიხედვით საქართველოში მოსახლეობის ავადობის მაჩვენებელი (ტუბერკულოზი, გულის სისხლძარღვთა, რევმატიული და ა.შ.) იზრდება.

აქვე გასათვალისწინებელია განვითარებადი ქვეყნებიდან იმპორტის ხელშეწყობის ევროპული ცენტრის (CBI) მონაცემები, რომლებიც მიუთითებს ევროპის ქვეყნებიდან განვითარებად ქვეყნებში მოგზაურობისა და დასვენების მსურველი ზრდასრული ასაკის (65+) მოსახლეობის რაოდენობის ზრდაზე. დღესდღეობით ევროპიდან ასაკოვანი მოსახლეობა უფრო შორეულ დისტანციებზე მიემგზავრება ახალ დანიშნულების ადგილზე მკურნალობა-გაჯანსაღების მიზნით და ახალი გამოცდილების შესაძენად. ამდენად, ზრდის ასეთი ტენდენცია საკმაოდ იმედის მომცემია საქართველოს მსგავსი განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების ტურისტული ბაზრებისთვის, რომლებმაც პროდუქტისა და მომსახურების ადაპტირება უნდა მოახდინონ უფროსი ასაკის მომხმარებლის სურვილებისა და მოთხოვნილებების გათვალისწინებით და მომხმარებელს შესთავაზონ დამატებითი კომფორტი, მომსახურების არჩევის საშუალება, სათანადო სამკურნალო ინფრასტრუქტურა და შედარებით მსუბუქი ფიზიკური დატვირთვა.

შესაბამისად, დღეისათვის ძალზედ მნიშვნელოვანია საქართველოს მაღალმთიან ზონებში სამკურნალო-რეკრეაციული რესურსების სახესხვაობების თვისებებზე ორიენტირებული, რეკრეანტთა მოთხოვნილებებიდან გამომდინარე, შესაბამისი საწარმოო მოდელების ტიპების შექმნა.

ქვეყნისათვის, ტურისტების მიერ საქონლისა თუ მომსახურების მოხმარებით მიღებული შემოსავლების, საბიუჯეტო შენატანების ზრდის, დასაქმების პერსპექტივებისა თუ ზოგადად ეკონომიკური ზრდის თვალსაზრისით ტურიზმს სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს ჩვენი ქვეყნისათვის.

ისევე როგორც ზოგადად მომსახურების ინდუსტრიაში, მოთხოვნის ცვლილება ტურიზმშიც განაპირობებს ახალი პროდუქტის შექმნას და, ან ძველი პროდუქტის სახეცვლილებას. თანამედროვე მომხმარებელი ინდუსტრიისგან მოითხოვს ისეთ ახალ პროდუქტს, რომელიც რადიკალურად განსხვავდება ძველი, მასიური ტურიზმისთვის დამახასიათებელი პროდუქტებისგან. თანამედროვე მომხმარებელი უკეთაა ინფორმირებული, უფრო აქტიურია და შესაბამისად უფრო თავისუფალია არჩევანის გაკეთების დროს. ამდენად, ტურისტული პროდუქტის განვითარებაში უნდა აისახებოდეს თანამედროვე მომხმარებლის მოტივაცია და ქცევა, რაც პროდუქტს უფრო მიზნობრივს და მიმზიდველს გახდის, რადგან ტურიზმის ინდუსტრიის თანამედროვე მომხმარებელი არა მხოლოდ კარგადაა ინფორმირებული, არამედ - უფრო მეტადაა ორიენტირებული ხარისხიან მომსახურებაზე, აქტიურ დასვენებაზე, ახალი ურთიერთობების დამყარებაზე და ახალი გამოცდილების შეძენაზე.

სამკურნალო (რეკრეაციული) ტურიზმის სარგებლიანობა ქვეყნისათვის გამოიხატება ეკონომიკური, სოციალურ-კულტურული და გარემოს გაუმჯობესების კუთხით. საკურორტო-რეკრეაციული ტურიზმის, ისევე როგორც, ზოგადად ტურიზმის განვითარება, ხელს უწყობს სამუშაო ადგილების შექმნას, ბიძგს აძლევს ახალი ბიზნესების წამოწყებას, სტიმულირებას უკეთებს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოება-გაზრდას, ხალხური რენვის ნიმუშების შექმნას და სხვ. თუმცა, ტურიზმის სხვა სახეებისგან განსხვავებით, საკურორტო-რეკრეაციული ტურიზმის განვითარება მოითხოვს გაცილებით მეტი და მაღალკვალიფიციური პერსონალის არსებობას, რაც ხელს შეუწყობს ადგილობრივი კადრების მომზადება-მოხილვას. განსაკუთრებით მაღალმთიან ზონებში, საკურორტო რაიონების განვითარება შეაფერხებს მოსახლეობის მიგრაციულ პროცესებს და შექმნის შემოსავალს ადგილობრივი მოსახლეობისათვის.

1. ტურიზმის სფეროში საქმიანობათა სახეების სტანდარტული საერთაშორისო კლასიფიკაცია (მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის რეკომენდაციები, დანართი 2) მადრიდი, 2012;

2. ბარკალაია ბ., მეტრეველი შ., "ტურიზმის დარგის პრობლემები და განვითარების პოლიტიკა საქართველოში", 1-ლი საერთაშორისო სამეცნიერო პრაქტიკული კონფერენცია "ეკონომიკა და ბიზნესი", ბათუმი-ტრაპიზონი, 2010;

3. World Tourism Organization (UNWTO) and European Travel Commission (ETC), Handbook on Tourism Product Development, Spain, 2011

4. CBI European Buyers' Requirements: Benchmarking the Tourism industry, 2015;